

กระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา*

ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์**

“การอำนวยความสะดวกเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) เป็นแนวคิดใหม่ซึ่งได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในขณะนี้ แนวคิดของการอำนวยความสะดวกเชิงสมานฉันท์เป็นการมองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นเรื่องที่มีใช่เป็นการกระทำต่อรัฐที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยเท่านั้นแต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ดังนั้นทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชน จึงต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์ความสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนอีกครั้ง”

จากสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในกระบวนการยุติธรรมของไทยเกี่ยวกับภาพของกระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์อันเป็นเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาไปให้ถึง จะเห็นว่ามีความแตกต่างกันมาก การจะแก้ปัญหาลากหลายที่มีความสลับซับซ้อนเช่นนี้ย่อมไม่สามารถจะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้โดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแต่เพียงเล็กน้อย แต่มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขขนานใหญ่ในลักษณะที่เป็นการ “ปฏิรูป” กล่าวคือ ต้องเป็นการปรับปรุงในระดับโครงสร้างและนโยบายที่สำคัญอันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างชัดเจนในทัศนะของผู้เขียน ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีสาเหตุสำคัญมาจากกรอบความคิดหรือกระบวนทัศน์ (paradigm) ที่ผิดพลาดหรือล้าสมัย ดังนั้นการแก้ปัญหาคือการยุติธรรมให้ได้ผลจึงต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ให้เห็นชัดเจนก่อนว่ากรอบความคิดหรือกระบวนทัศน์ที่ผิดพลาดหรือล้าสมัยนั้นคือเรื่องอะไรและกระบวนทัศน์ใหม่ (new paradigm) ในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยในปัจจุบันควรจะเป็นอย่างไร การปรับกระบวนทัศน์จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างและนโยบายในการบริหารยุติธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังคงค้างคาอยู่ที่ยังคงจะแก้ปัญหาคือการยุติธรรมอย่างจริงจัง

ผู้เขียนเห็นว่าการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยไปสู่ทิศทางอันพึงประสงค์นั้น จำเป็นต้องมีการปรับกระบวนทัศน์ในประเด็นสำคัญ 10 ประการ ดังนี้

1. ปรับจากทัศนคติเชิงอำนาจไปสู่การให้บริการด้านความยุติธรรม

* จาก กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย) พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545 หน้า 47-67.

** อธิปติกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม น.บ. (เกียรตินิยม) (จุฬา), นบ.ท., LL.M.(Cornell), LL.M.(Harvard), J.S.D. (Stanford)

ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมในการอำนวยความสะดวกตามกระบวนการที่ใหม่ต้องมีใช่เป็นมุมมองของเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะ “ผู้ปกครอง” ที่หยิบยื่นให้กับประชาชนในฐานะ “ผู้อยู่ใต้การปกครอง” แต่ต้องเป็นมุมมองที่ตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (human dignity) อันเป็นพื้นฐานสำคัญของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง กระบวนการยุติธรรมต้องมีปรัชญาพื้นฐานในการทำงานที่ยืนอยู่ข้างเดียวกับปัจเจกชนและพร้อมที่จะให้การพิทักษ์รักษาคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ต่างๆ ที่กฎหมายอันชอบธรรมให้การรับรองและคุ้มครองจากการล่วงละเมิดอันไม่ชอบด้วยกฎหมายจากการกระทำของปัจเจกชนด้วยกัน หรือแม้แต่จากการกระทำของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติจากมุมมองเชิงอำนาจไปสู่มุมมองแห่งการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของปัจเจกชนนั้นเป็นจุดปรับเปลี่ยนสำคัญของกระบวนการยุติธรรมในโลกระหว่างตะวันตกซึ่งเป็นต้นแบบของกระบวนการยุติธรรมของนานาประเทศในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหา (accusatorial system) หรือระบบปฏิปักษ์ (adversary system) ของระบบคอมมอนลอว์ (common law) ที่มีประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบ หรือระบบไต่สวน (inquisitorial system) ของระบบซีวิลลอว์ (civil law) ที่มีต้นแบบจากประเทศฝรั่งเศสและประเทศในภาคพื้นยุโรป ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์การปฏิวัติโดยขุนนางในอังกฤษในสมัยพระเจ้าจอห์น ก็นำมาสู่กฎบัตร แมกนาคาร์ตา (Magna Carta) อันเป็นการปรับกระบวนการทัศนคติใหม่ของการบริหารงานยุติธรรมไปสู่การเป็นกระบวนการของประชาชนมากขึ้น ในทำนองเดียวกันการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมในประเทศฝรั่งเศสหลังการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ.(1789) ก็มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่รัฐนำเอากระบวนการยุติธรรมทางอาญามาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมคามสิทธิราษฎรเกินสมควรและกระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบใหม่ซึ่งเกิดขึ้นและยังใช้มาจนทุกวันนี้ก็มีปรัชญาสำคัญในการยอมรับสิทธิพื้นฐานของประชาชน เช่นกัน

ปัญหาหลายประการที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมไทยมีสาเหตุมาจากมุมมองในเชิงอำนาจที่ขาดความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน การปรับกระบวนการทัศนคติของกระบวนการยุติธรรมจากมุมมองเชิงอำนาจไปสู่มุมมองในการให้บริการด้านความยุติธรรมแก่ประชาชนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญขั้นต้นที่ขาดไม่ได้หากเราต้องการแก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมอย่างจริงจัง

2 มีมุมมองในการทำงานที่คำนึงถึงผลสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมโดยรวมมากกว่าของหน่วยงาน

อันที่จริงแล้วมุมมองในเชิงสร้างอาณาจักรแห่งอำนาจขององค์กรตนเองโดยไม่มองถึงประโยชน์ที่จะตกแก่ส่วนรวมนั้น มิใช่เกิดขึ้นเฉพาะกับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น แต่คงเป็นเรื่องที่เห็นประจักษ์กันอยู่ในประเทศไทยของเราในหลาย ๆ วงการ แต่เมื่อมาพิจารณาดูในส่วนของกระบวนการยุติธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาอื่น ๆ ที่ติดตามมา ทั้งนี้เพราะงานในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมนั้น จะต้องทำเป็น “ระบบ” และมีลักษณะเป็น “กระบวนการ” หน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดย่อมไม่สามารถที่จะอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เสร็จสิ้นในหน่วยงานของตนได้ อาทิเช่น การที่

ตำรวจระดมจับกุมผู้ต้องสงสัยในคดีต่าง ๆ ได้มากมาย อาจยังไม่สามารถชี้วัดประสิทธิภาพความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมได้ ต้องดูต่อไปด้วยว่าอัยการได้พิจารณาสั่งฟ้องคดีเหล่านั้นหรือไม่ และเมื่ออัยการพิจารณาสั่งฟ้องไปแล้วก็ต้องดูต่อไปว่าศาลได้พิพากษาจำคุกหรือลงโทษผู้ที่ถูกจับกุมมานั้นอย่างไรหรือไม่ และในที่สุดหากศาลพิพากษาลงโทษแล้วต้องดูว่าในที่สุดแล้วผู้ที่ถูกพิพากษาลงโทษนั้นสามารถจะกลับเข้าสู่สังคมโดยเป็นพลเมืองดี ไม่หันเหไปสู่การกระทำผิดอีกได้หรือไม่ จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวชี้วัดถึงความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมก็คือ ประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมและสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและเป็นธรรมนั่นเอง

ปัญหาการที่องค์กรในระบบยุติธรรมไม่ได้มองผลสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมเป็นเป้าหมายร่วมกัน แม้จะมีใช้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทย แต่ในประเทศไทยของเรามีปัจจัยหลายประการที่ทำให้ปัญหานี้ทวีความเป็นปัญหาเพิ่มมากขึ้น และมีลักษณะพิเศษที่ยากต่อการแก้ไข ทั้งนี้เพราะเป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาตั้งแต่ระบบการเรียนการสอนของผู้ที่จะเข้ามาเป็นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่ได้เน้นถึงภาพรวมของระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ระบบการเข้าสู่วิชาชีพที่มีลักษณะแยกส่วนและแข่งขันซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่เอื้อต่อการทัศนคติของความร่วมมือในทางวิชาชีพ ระบบกระบวนการยุติธรรมที่มีองค์กรกระจายกระจายที่อยู่ในที่ต่าง ๆ ไม่เป็นเอกภาพ การขาดระบบการฝึกอบรมร่วมกันให้เห็นเป้าหมายร่วมของกระบวนการยุติธรรม ระบบการวางแผนและการจัดงบประมาณซึ่งมองในเชิงแยกส่วนและแข่งขันกันมากกว่าการมองในภาพรวม เป็นต้น

จากความสำคัญของเรื่องนี้ต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม หากจะปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์จึงต้องเริ่มจากความพยายามในการปรับกระบวนการทัศนคติจากมุมมองในการทำงานที่คำนึงถึงผลสำเร็จของหน่วยงานไปสู่มุมมองที่คำนึงถึงผลสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมโดยรวม (integrated approach) เป็นสำคัญ

3. เน้นการป้องกันควบคู่กับการปราบปราม

แนวคิดที่ว่า “กันไว้ดีกว่าแก้” (prevention is better than cure) นั้น เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจมากขึ้นในระยะหลังไม่เฉพาะแต่เรื่องการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังความพยายามในการปฏิรูประบบสาธารณสุข ที่มีลักษณะของปัญหาคล้ายกันคืองบประมาณที่ใช้จะทุ่มเทไปสู่การรักษา มากกว่าที่จะทุ่มเทไปสู่การสร้างลักษณะนิสัยหรือความรู้ความเข้าใจให้คนมีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ทั้ง ๆ ที่การทำเช่นนั้นจะประหยัดงบประมาณได้มากกว่าและเป็นวิธีที่เป็นอรรถประโยชน์สูงกว่าด้วย

ในสาขาด้านการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา ได้มีการศึกษาวิจัยจนกระทั่งมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมที่ได้ผลมากมาย ทั้งในรูปของการให้ความรู้แก่ประชาชนที่จะหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม การสร้างอาสาสมัครเฝ้าระวังเพื่อป้องกันอาชญากรรมในหมู่ประชาชน หรือในรูปของการที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมสามารถริเริ่ม เช่น งานด้านตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (community policing) เป็นต้น ในระยะหลัง ๆ ปัญหาเสพติดโดยเฉพาะปัญหาการปราบปรามยาบ้า ซึ่งมีคดีเกิดขึ้นมากมายเป็นผลให้กระบวนการ

ยุติธรรมต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปในการนี้ โดยไม่ได้ผลตอบแทนกลับเข้ามาคุ้มค่ากับที่ลงทุนไป ทำให้มีการพูดกันถึงเรื่องความจำเป็นในเรื่องการปรับนโยบายจากการปราบปรามยาเสพติดไปสู่การป้องกันมากขึ้นซึ่งเป็นแนวทางที่น่าจะถูกต้อง แต่การปรับเปลี่ยนนโยบายในลักษณะเช่นนี้ ไม่ควรจะจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องยาเสพติดเท่านั้นแต่ควรจะขยายไปสู่เรื่องอื่น ๆ ด้วย

การให้ความสำคัญกับการป้องกันอาชญากรรมมากขึ้น นับว่าเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเร่งด่วนเรื่องหนึ่ง เมื่อคำนึงถึงปัญหาที่กระบวนการยุติธรรมกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ ในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไปสู่แนวทางที่พึงประสงค์ จึงมีความจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารงานยุติธรรมที่มุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ไปสู่การให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการป้องกันอาชญากรรมอย่างจริงจังควบคู่ไปกับการปราบปรามด้วย

4. เน้นการสร้างทางเลือกใหม่ที่ไม่นำคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมและระบบศาลโดยไม่จำเป็น

แนวคิดเกี่ยวกับทางเลือกใหม่ในการยุติข้อพิพาทโดยไม่เข้าสู่ระบบยุติธรรม (alternative dispute resolutions) เป็นปรากฏการณ์ที่สังคมตะวันตกได้ให้ความสนใจอย่างมากในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาที่เป็นสังคมแห่งคดีความ (litigious society) ทางเลือกใหม่ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความหรือระบบอนุญาโตตุลาการ นอกศาลล้วนได้รับความนิยมอย่างยิ่ง แม้ในคดีอาญาัยการก็เริ่มนิยมที่จะใช้การเบี่ยงเบนคดี (diversion) ออกจากกระบวนการยุติธรรมหรือการชะลอการฟ้อง (suspension of prosecution) ในคดีที่เห็นว่า การฟ้องผู้ต้องหาไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น ในคดีที่เป็นกรกระทำโดยประมาท ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเป็นความผิดที่กระทำโดยบุคคลในครอบครัว เป็นต้นโดยอัยการอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาต้องดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น ให้ทำประโยชน์สาธารณะ หรืออยู่ภายใต้การควบคุมความประพฤติในระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะมีคำสั่งไม่ฟ้องเด็ดขาด แนวทางเลือกใหม่ดังกล่าวนี้สามารถสร้างความพอใจต่อทุกฝ่าย ทั้งผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และผู้ที่เกี่ยวข้องได้มากกว่าการดำเนินคดีตามปกติ อีกทั้งประหยัดงบประมาณมากกว่า ทำให้องค์กรในระบบยุติธรรมสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปจัดการกับเรื่องอื่นที่มีความสำคัญมากกว่า

อันที่จริงแล้วแนวความคิดเกี่ยวกับทางเลือกที่เป็น informal justice ในความเข้าใจของประเทศทางตะวันตกนั้น เป็นเรื่องที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมตะวันออก รวมทั้งสังคมไทยอยู่แล้ว แต่ตั้งแต่เราได้มีการจัดตั้งระบบยุติธรรมแบบสากล มีการจัดตั้งโรงพักในท้องที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยมีศูนย์รวมอำนาจอยู่ในส่วนกลาง แนวคิดที่เคยให้ท้องถิ่นและชุมชนเป็นผู้จัดการกับปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นก็เริ่มหายไป กลายเป็นระบบที่ดึงข้อพิพาททุกประเภทเข้าสู่กระบวนการโดยไม่แยกแยะและไม่มีมียึดหยุ่น แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะรื้อฟื้นแนวทางการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการขึ้นมาใหม่จากหน่วยงานของทางราชการในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมานี้ แต่ก็ยังไม่เป็นมรรคเป็นผลอย่างจริงจังสาเหตุเนื่องมาจากงานยังมีความซ้ำซ้อนในระหว่างส่วนราชการหลายแห่ง และที่สำคัญท้องถิ่นและ

ชุมชนไทยอ่อนแอเกินกว่าที่จะพัฒนาระบบเหล่านี้ขึ้นมาได้ อย่างไรก็ตามในโอกาสที่กระแสสังคมในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้เน้นการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้เกิดความหวังว่าจะสามารถพัฒนาการสร้างทางเลือกใหม่ที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยไม่ต้องนำคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมและระบบศาลโดยไม่จำเป็นสามารถเกิดขึ้นได้

ด้วยเหตุที่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทยไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์จึงต้องมีการปรับกระบวนการที่คนที่ไม่ตั้งใจคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมโดยไม่จำเป็นแต่เสริมสร้างแนวทางเรื่อง informal justice ด้วย

5. เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ

แม้ว่าหลักการลงโทษในสมัยใหม่จะอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี กลับเข้าสู่สังคมได้ (rehabilitation) มิใช่เป็นการลงโทษโดยหลักแก้แค้นทดแทน (retribution) อีกต่อไป และแม้ว่าจะมีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นการ “รักษาเหยี่ยวยา” (treatment) มากกว่าการ “ลงโทษ” (punishment) ก็ตามแต่ในความเป็นจริงแล้วความต้องการของสังคมที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนความเสียหายหรือความเลวร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้สร้างให้กับสังคมก็ยังคงเป็นสิ่งที่อยู่ในความรู้สึกของประชาชนและเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ การลงโทษต่อผู้กระทำความผิดถ้าไม่สามารถสนองตอบความรู้สึกหรือสัญชาตญาณการแก้แค้นทดแทนนี้ได้ ก็อาจจะทำให้ระบบยุติธรรมมีปัญหาได้เพราะคนที่เสียหายอาจจะประสงค์ที่จะไปแก้แค้นเอากับตัวผู้กระทำความผิดแทนที่จะพึงพากระบวนการยุติธรรม

ในขณะที่ทฤษฎีเรื่องการแก้แค้นทดแทนยังมีความจำเป็นอยู่บ้าน แต่การลงโทษที่มุ่งการแก้แค้นทดแทนมากเกินไปจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเท่าที่ควร เพราะการลงโทษในลักษณะเช่นนั้นเป็นการมุ่งถึงอดีตมากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงอนาคต สังคมอาจจะได้รับความสะใจ แต่ปัญหาของสังคมยังมิได้รับการเยียวยาอย่างตรงจุด ในทฤษฎีการลงโทษตามหลักอาชญาวิทยา จึงมีแนวคิดเรื่องการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (deterrence) ทั้งเป็นการข่มขู่ยับยั้งแก้ตัว ผู้กระทำความผิดเอง (specific deterrence) และข่มขู่ยับยั้งแก้สังคมทั่วไปมิให้กระทำความผิดเช่นนั้นอีก (general deterrence) และแนวคิดเรื่องการลงโทษเพื่อตัดโอกาสมิให้ผู้กระทำความผิดอีก (incapacitation) ซึ่งล้วนมองที่อรรถประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการลงโทษนั้นมากกว่าการแก้แค้นทดแทนแต่อย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม การลงโทษตามทฤษฎีเรื่องการข่มขู่ยับยั้งหรือการตัดโอกาสมิให้กระทำความผิดก็ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ที่สำคัญคือ การลงโทษที่นิยมกันมากที่สุด คือการจำคุกนั้น แม้จะสร้างความหวาดกลัวให้แก่ผู้ต้องโทษที่จะกระทำความผิดอีกในอนาคต แต่ในความเป็นจริงสภาพความเป็นคนที่เคยติดคุกมาก่อนก็จะมีผลในการทำลาย “คุณลักษณะ” ของเขา ทำให้คนเหล่านี้ไม่มีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมและอาจจะไม่มีทางเลือกต้องกลับไปกระทำความผิดอีก การที่จำกัดเสรีภาพคนเหล่านี้ไว้นานเกินสมควรก็ทำไม่ได้ทั้งในแง่ของหลักสิทธิมนุษยชนและหลักมนุษยธรรมและในแง่ของงบประมาณที่รัฐต้องแบกรับด้วย ด้วยเหตุนี้การลงโทษที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

และสามารถแก้ปัญหาในอนาคตให้กับสังคมได้อย่างแท้จริงจึงต้องคำนึงถึงหลักในการที่จะฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิดด้วย

แนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสผู้กระทำผิดที่จะให้เขากลับตัวกลับใจ และช่วยเหลือเขาที่จะไม่ไปทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพของเขามากขึ้นไปอีก ลักษณะการลงโทษก็จะหลีกเลี่ยงลักษณะที่จะสร้างรอยมลทินแก่ตัวนักโทษโดยไม่จำเป็น ซึ่งนอกจากน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมที่ให้อภัยและเอื้ออาทรแล้ว ยังเป็นวิธีการที่พิสูจน์แล้วว่าช่วยคุ้มครองสังคมในระยะยาวได้กว่าวิธีอื่น ๆ ด้วย

ในประเทศไทยของเราได้มีความพยายามที่จะนำเอาแนวคิดเรื่องการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมาปฏิบัติ แต่สภาพปัญหาต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่ส่งผลกระทบต่อหน้าที่ราชทัณฑ์ โดยเฉพาะปัญหาคนล้นคุก ทำให้ทางราชทัณฑ์ไม่สามารถจะนำเอาแนวคิดเหล่านี้มาปฏิบัติได้เท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่มีความพร้อมในเชิงคุณภาพของบุคลากรและความรู้ต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้นความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรมทำให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณกระทำผิดยังไม่ได้รับผลตอบแทนเท่าที่ควร คนกระทำความผิดสำคัญยังลอยนวลอยู่ได้ไม่ถูกจับกุม หากถูกจับกุมก็จะถูกลงโทษจำคุกไม่นาน เพราะเรือนจำมีปัญหาที่ต้องพยายามระบายนักโทษออกมา ทำให้ประชาชนเริ่มที่ทัศนคติโน้มเอียงไปในทางต้องการให้กระบวนการยุติธรรมลงโทษด้วยความรุนแรงตามแนวคิดเรื่องการแก้แค้นทดแทนมากขึ้น ซึ่งเป็นทิศทางที่น่าเป็นห่วง

จากความสำคัญของเรื่องนี้จึงมีความจำเป็นที่กระบวนการยุติธรรมยังต้องมีกระบวนการในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นแนวทางหลัก โดยพยายามผสมผสานทฤษฎีการลงโทษในเรื่องอื่นไปด้วย เพื่อไม่ให้สังคมรู้สึกโต้แย้ง แต่ต้องไม่คล้อยตามกระแสจนทำให้เกิดทิศทางที่จะทำให้เกิดผลร้ายกับสังคมในระยะยาว

6. เน้นการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) มากกว่าการแก้แค้นทดแทน (retributive justice)

การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) เป็นแนวคิดใหม่ซึ่งได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในขณะนี้ แนวคิดของการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการมองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นเรื่องที่มีใช้เป็นการกระทำต่อรัฐที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ดังนั้นทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชนจึงต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์ความสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนอีกครั้ง

มุมมองเรื่อง restorative justice ถือได้ว่าเป็นการปรับกระบวนการทัศนคติครั้งสำคัญของวงการอาชญาวิทยาและกระบวนการยุติธรรม เพราะเดิมทฤษฎีการลงโทษจะเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเรื่องการทดแทน (retribution) การข่มขู่ยับยั้ง (deterrence) การตัดโอกาสไม่ให้กระทำผิด (incapacitation) หรือ การฟื้นฟูแก้ไข (rehabilitation) แต่แนวคิดเรื่องการสร้างความสมานฉันท์เป็นการขยายมุมมองเรื่องการลงโทษให้

ครอบคลุมไปสู่ผู้เสียหาย ญาติพี่น้องของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ตลอดจนสังคมและชุมชนด้วย แนวทาง restorative justice ได้ถูกนำไปใช้อย่างได้ผลในการจัดการกับความผิดที่เกิดขึ้นในครอบครัว ความที่เด็กเป็นผู้กระทำหรือเป็นผู้เสียหายและความผิดเล็กน้อยอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยให้ไปสู่เป้าหมายอันพึงประสงค์จึงสมควรปรับกระบวนการทัศนจากมุมมองที่เน้นเฉพาะการปฏิบัติต่อตัวผู้กระทำผิดเป็นสำคัญไปสู่มุมมองการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมในมุมมองที่สร้างความสมานฉันท์ด้วย

7. เน้นการสร้างระบบที่มีความโปร่งใสและการตรวจสอบที่ดีควบคู่ไปกับบุคลากรที่มีคุณธรรม

ในการแสดงทัศนะเกี่ยวกับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทุกครั้ง ประเด็นที่ว่าควรจะมีการแก้ที่ตัวบุคคลหรือแก้ที่ระบบ มักจะเป็นเรื่องที่มีการหยิบยกขึ้นมาถกเถียงอภิปรายกันทุกครั้ง โดยส่วนใหญ่จะแสดงความเห็นในทำนองที่ว่าหากจะแก้ปัญหากระบวนการยุติธรรมของไทยให้ได้ผลต้องแก้ที่คุณภาพและคุณธรรมของบุคลากร การแก้อย่างอื่นจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดและได้ผล ในขณะที่เดียวกันก็จะมีบางคนที่โต้แย้งว่าจะต้องสร้างระบบที่ดีที่มีความโปร่งใสและถูกตรวจสอบได้จึงจะแก้ปัญหาได้อย่างถาวร

ในสังคมไทยของเราการเน้นที่ “คน” มากกว่า “ระบบ” ดูจะเป็นแนวคิดหลักเพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่นิยมการแก้ปัญหาที่รวดเร็วไม่ซับซ้อน เป็นสังคมที่ต้องการ “ผู้นำ” หรือ “อัครินมาฆว” ในการแก้ปัญหา แนวทางการแก้ปัญหาจึงมุ่งเน้นอยู่ที่ว่าทำอะไรจึงจะได้ “คนดี” เข้ามาเป็นผู้นำหรือสร้างคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มากกว่าการสร้าง “ระบบที่ดี” เพื่อควบคุมคน อันที่จริงแล้วแนวคิดเรื่อง “ระบบ” นั้นเป็นเรื่องที่เพิ่งจะมีการพูดถึงกันมากขึ้นในระยะหลัง ๆ นี้เท่านั้น อย่างไรก็ตามในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมนั้น จะเห็นได้ชัดเจนว่าระบบการบริหารขององค์กรทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมเน้นที่คนดีมากกว่าระบบ ซึ่งแม้ว่าจะสามารถใช้ได้ผลดีพอสมควรในระยะเวลาที่ผ่านมา แต่วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นจากระบบบริหารปัจจุบันทั้งในองค์กรตุลาการ อัยการ และตำรวจ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องเร่งสร้างระบบการทำงานและระบบการบริหารบุคคลที่

โปร่งใส (transparency) และ ตรวจสอบได้(accountability) ควบคู่กันไปกับการสร้างบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้มีคุณภาพและคุณธรรมและส่งเสริมให้คนดีได้มีโอกาสขึ้นมาเป็นผู้นำองค์กร

แนวทางตามรัฐธรรมนูญที่ให้มีการตรวจสอบดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการใช้มาตรการบังคับมากขึ้น การกำหนดให้คำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการต้องเปิดเผยให้ผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสขอการปรับโครงสร้างคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) ให้มีองค์ประกอบที่มาจากศาลที่หลากหลายและมีผู้ที่วุฒิสภาได้เลือกเข้ามา ต่างเป็นพัฒนาการไปสู่การสร้างระบบที่โปร่งใสและมีการตรวจสอบที่ดี

การปรับกระบวนการทัศนโดยให้ความสำคัญกับ “ระบบ” ที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ควบคู่กับการสร้างคนที่ดีมีคุณภาพและคุณธรรม จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากเรื่องหนึ่ง

8. คำนี้ถึงความเสมอภาคของชายและหญิงและคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคล

แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะได้บัญญัติว่าชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และยังสามารถกำหนดให้มีมาตรการและกลไกหลายประการ อันจะนำไปสู่ความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง แต่ในความเป็นจริงความไม่เสมอภาคซึ่งฝังรากลึกมานานในสังคมที่ชายเป็นใหญ่ได้ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงซึ่งเป็นประชากรที่มีจำนวนมากกว่่าครึ่งของประเทศ ในสถานะต่าง ๆ ไม่ว่าจะในฐานะของผู้หญิงซึ่งเป็นผู้กระทำผิด หญิงที่เป็นเหยื่อของการกระทำผิด ตลอดจนโอกาสของการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมในบทบาทต่าง ๆ

ในปัจจุบันจะเห็นว่าหญิงซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและตกเป็นผู้ต้องหา ยังมิได้รับการคุ้มครองสิทธิเท่าที่ควร ดังจะเห็นตัวอย่างจากกรณีของผู้ต้องหาหญิงที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในโรงพักถูกผู้ต้องหาชายที่ถูกขังอยู่ในโรงพักเดียวกันข่มขืน นอกจากนี้ผู้หญิงซึ่งตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดโดยเฉพาะความผิดทางเพศ มักจะมีประสบการณ์ของการตกเป็นเหยื่อซ้ำสอง (revictimization) โดยระบบและทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ยิ่งไปกว่านั้นยังมีกฎหมายระเบียบปฏิบัติ แนวทางการตีความ คำพิพากษา ฯลฯ ที่มีได้ให้ความสำคัญกับสิทธิความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงอย่างจริงจัง

ในส่วนของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมจะเห็นได้ว่าสัดส่วนของผู้หญิงที่มีบทบาทสำคัญจะมีน้อยกว่าผู้ชายเป็นอย่างมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมบทบาทของบุคลากรหญิงในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น

นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมยังต้องให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นในฐานะของผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องโทษ ผู้เสียหาย หรือพยาน เพราะการให้การคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลไม่เพียงแต่จะสอดคล้องต่อหลักมนุษยธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักประกันที่สำคัญว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่ใช้อำนาจอันไม่ชอบธรรม ซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมเป็นที่เชื่อถือศรัทธามากขึ้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้นในขณะนี้ประเทศไทยได้ให้การรับรองอนุสัญญาและกติการะหว่างประเทศหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้น โดยมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความเคารพและปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอีกด้วย

ด้วยความสำคัญของปัญหาดังกล่าวการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในเรื่องนี้ โดยให้ความสำคัญกับเรื่องความเสมอภาคชายหญิงและการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลเพิ่มมากขึ้นจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญข้อหนึ่งของการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

9. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคม

การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคมเป็นหัวใจของความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม ชุมชนและประชาสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการยุติธรรมได้ในหลายลักษณะ ทั้งในแง่ของการส่งเสริมและสนับสนุน เช่น การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม โดยการรวมกลุ่มกันเป็นอาสาสมัคร การให้ข้อมูลและเบาะแสแก่เจ้าหน้าที่ การให้

การเป็นพยานในแง่ของการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการตรวจสอบ เช่น การมีส่วนร่วมในคณะกรรมการทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติที่มีส่วนในการนำเสนอข้อมูลเพื่อกำหนดนโยบาย การรวมตัวเพื่อติดตามตรวจสอบในแง่อื่น ๆ นอกจากนี้ชุมชนและประชาสังคมยังอาจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกระบวนการยุติธรรมโดยตรงในหลายลักษณะ เช่น ในโครงการระงับข้อพิพาทนอกระบบยุติธรรม เช่น การไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท การมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษา เช่น เป็นลูกขุน (jury) หรือผู้พิพากษาสมทบ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมที่เปิดรับการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคมย่อมเป็นกระบวนการที่ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชน ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม สำหรับในประเทศไทยของเราการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคมยังมีน้อยมาก การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นอยู่จะไม่มีลักษณะที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมได้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะในการกำหนดนโยบายและการตรวจสอบอื่น ๆ การขาดการมีส่วนร่วมนี้เป็นสาเหตุหนึ่งให้กระบวนการยุติธรรมมีภาพของความเป็น “ราชการ” อยู่สูง ประชาชนไม่ได้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของกระบวนการยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมยื่นอยู่ข้างเขา จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมโดยสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ ซึ่งเปิดเผยผลเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2543 ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมากไม่รู้จักหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และพนักงานคุมประพฤติ และประชากรกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 52 ไม่เต็มใจที่จะให้การเป็นพยาน หากพบเห็นการกระทำความผิด ในขณะที่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 53.5 เห็นว่าควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น

จากความสำคัญของการเปิดโอกาสให้ชุมชนและประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้นดังที่กล่าวมา ในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย จึงต้องมีการปรับกระบวนการที่ตนจากเดิมซึ่งเดิมมีลักษณะที่เป็นระบบปิดไปสู่ระบบที่เปิดรับการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคมมากขึ้น

10. ให้ความสำคัญกับมาตรฐานความเป็นสากลและความร่วมมือระหว่างประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์

โดยหลักทั่วไปกฎหมายจะมีเขตอำนาจการบังคับใช้ (jurisdiction) อยู่ในอาณาเขตของประเทศที่ออกกฎหมายภายใต้หลักการที่เรียกว่า “หลักดินแดน” (territorial principle) การบังคับใช้กฎหมายในนอกอาณาเขตของรัฐเป็นเรื่องที่ไม่อาจทำได้ เพราะย่อมกระทบกับ “อำนาจอธิปไตย” ของรัฐนั้น ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญมากที่ไม่มีรัฐโดยยอมให้เกิดขึ้นได้ด้วยช่องว่างของการบังคับใช้กฎหมายที่ยังติดยึดอยู่กับหลักดินแดน ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งไม่ต้องอยู่ภายใต้ตักฎเกณฑ์เหล่านี้ อาศัยความสะดวกของการคมนาคมสื่อสารและเทคโนโลยีในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบอาชญากรรมที่มีลักษณะข้ามชาติ (transnational crime) ซึ่งสร้างปัญหาให้กับกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก แม้ว่าความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (extradition) จะมีมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และแม้ว่าในระยะหลัง ๆ เรื่องความร่วมมือ

ระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาภายใต้หลัก Mutual legal assistance จะมีขอบข่ายกว้างขวางขึ้นและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น โดยรวมถึงความช่วยเหลือตั้งแต่การช่วยค้นหาเอกสารและส่งหมายต่าง ๆ ให้ จนกระทั่งถึงการให้ความช่วยเหลือเรื่องการริบทรัพย์ แต่หลักกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ก็ยังไม่อาจปรับตัวทันกับลักษณะ “ไร้พรมแดน” ของการกระทำความผิดซึ่งเกิดขึ้นในโลกยุคโลกาภิวัตน์ เช่น ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทำให้การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีกระบวนการที่ผ่อนคลายนโยบายเรื่องอำนาจอธิปไตยและแนวปฏิบัติภายในประเทศลงและหันไปให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น

เนื่องจากความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญาซึ่งจะทวีความสำคัญมากขึ้นแล้ว กระบวนการยุติธรรมยังจะต้องให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นพันธกรณีจากกติการะหว่างประเทศและอนุสัญญาที่ประเทศไทยให้การรับรองไว้ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention of the Rights of the Child) เป็นต้น และที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำด้านสิทธิมนุษยชนหรือในส่วนที่เป็น Best Practices ในด้านต่าง ๆ เช่น หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับอิสระของตุลาการ (Basic Principles on the Independence of the judiciary) แนวทางการดำเนินบทบาทของอัยการ (Guidelines on the Rule of Prosecutors) สนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนต้นแบบ (Model Treaty on Extradition) มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) มาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารงานยุติธรรมที่เกี่ยวกับเยาวชน (Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile justice) เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะนอกจากการปฏิบัติตามมาตรฐานต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพและมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมให้เป็นมาตรฐานสากลแล้ว ยังจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้วย

ด้วยความสำคัญของการคำนึงถึงมาตรฐานสากลและความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้ได้ผลจึงต้องเริ่มจากการปรับกระบวนการทัศนคติในเรื่องนี้ด้วย